

El cafè que va aigualir l'andalusisme

Andalusia ha estat una de les comunitats més beneficiades pel 'cafè per a tothom'. Però, a recer de balances fiscals molt favorables, ha configurat una economia massa dependent de les arques estatals, que ha desdibuixat qualsevol traç de reivindicació històrica de l'andalusisme i l'ha convertida en model del màxim desenvolupament autonòmic permès a l'estat espanyol.

"Declarem-nos separatistes d'aquest estat que, amb relació a individus i pobles, conculca sense fre els furs de la justícia i de l'interès i, sobretot, els furs sagrats de la llibertat; d'aquest estat que ens desqualifica davant la nostra pròpia consciència i davant la consciència dels pobles estrangers. [...] Ja no s'hi val a protegir més els seus miserables interessos amb l'escut sant de la solidaritat o unitat, que diuen nacional."

El text anterior no és cap fragment de cap manifest de l'independentisme català d'aquest 11 de Setembre. Però sí que és una cita d'un manifest, el *Manifest de Còrdova*, de l'I de gener del 1919, escrit per Blas Infante, el teòric més important de l'andalusisme.

La relació entre Andalusia i l'estat sempre ha tingut una certa tensió política, que l'estat de les autonomies ha canalitzat i ha reconduït a favor seu.

Tanmateix, el fervor nacionalista andalús, emmirallat pel catalanisme i el basquisme, no acabà de germinar per a resistir la sotragada i la repressió de la dictadura franquista. De fet, l'estructura caciquista que havia provat de combatre el nacionalisme andalús, no tan sols va conuiu còmodament amb les estructures totalitàries de la dictadura, sinó que va esdevenir un element estructural del règim en aquell territori.

Blas Infante, considerat el pare de l'andalusisme polític. Fou afusellat per falangistes l'agost del 1936. A la dreta, l'exposició de Sevilla del 1992.

A la transició, Andalusia hi arriba, doncs, amb una economia sustentada essencialment en un sector primari estructurat, de manera arcaica, sobre la base d'unes minories oligàrquiques latifundistes rurals, i en un turisme, a les zones costaneres, paradigma de l'Espanya de pandereta, de sol i platja. I amb un sentiment andalusista que

havia quedat reduït a un folklore que el règim de Franco va utilitzar com a eina propagandística i homogeneïtzadora de la cultura espanyola.

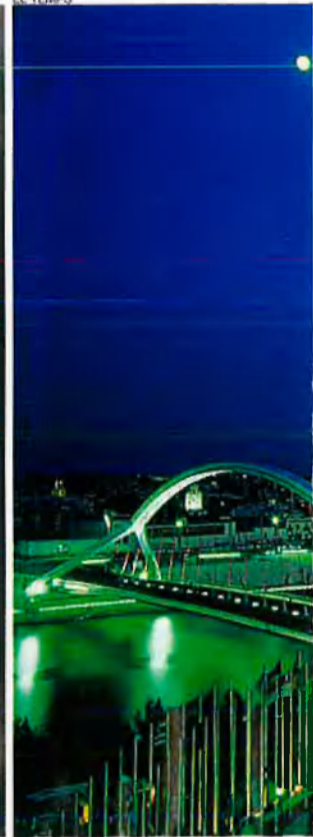
La vacuna autonomista. En el moment de dissenyar l'arquitectura constitucional que havia de sorgir a la transició, Andalusia quedava enmig dels equilibris entre les nacions incloses a Espanya, entre l'hegemonia de la nació castellana i les reivindicacions històriques de les anomenades *regions perifèriques*: les nacions catalana, basca i gallega. Andalusia, tot i no ser històricament part de la nació castellana, tampoc no va acabar de configurar, com dèiem, una reivindicació d'una identitat nacional pròpia.

D'aquí ve que, a cavall dels dos pols, Andalusia hagi acabat tenint un paper clau en el desenvolupament de l'Espanya de les autonomies. Un paper que, més enllà del pes demogràfic,

CASA MUSEO BLAS INFANTE

EL TEMPS

per aquesta mateixa naturalesa l'ha convertit en el sostre competencial que l'estat està disposat a cedir a les autonomies, sobretot les integrades dins el règim comú (totes llevat del País Basc i Navarra).

Per a fer aquest paper, Andalusia és reconeguda també molt aviat com a *nacionalitat històrica*. Un reconeixement que atenua encara més el significat d'aquest títol que havien esgarripat Catalunya i el País Basc, als primers moments de la transició. A més a més, Andalusia inicia, amb la transició, un procés imprescindible de renovació de les estructures econòmiques pròpies.

Del caciquisme a las 'peonäs'. A l'etapa política actual, Andalusia ha estat un dels territoris més beneficiats de l'anomenat *café per a tothom* de l'estat autonòmic. Modernitzar-se implicava afrontar canvis en l'estructura econòmica, per posar fi a les dràstiques desigualtats socials, provinents d'una economia rural a les mans de terratinents latifundistes. Unes desigualtats que en el passat havien nodrit les reivindicacions socials i identitàries andaluses.

A mesura que es desenvolupa l'estat de les autonomies, Andalusia esdevé una de les comunitats autònomes que reben més inversió pública. La seva estructura econòmica la convertia en l'objectiu prioritari de l'anomenada *solidaritat interterritorial* que conté l'arquitectura constitucional espanyola, atès que era un dels territoris més desfavorits econòmicament de l'estat espanyol.

Un dels exemples d'aquesta intervenció de l'estat per a beneficiar l'economia andalusa fou l'aplicació del PER (pla d'ocupació rural). Aquest pla, engegat a mitjan anys 80 pel govern de Felipe González, entre més iniciatives instaurava un subsidi agrari que fou atorgat principalment a les zones rurals d'Andalusia i d'Extremadura.

L'aplicació d'aquest pla sempre va anar envoltat de polèmica. En primer lloc, perquè va propiciar –i encara propicia– situacions de frau, amb el cobrament de les anomenades *peonäs*. D'una altra banda, tot i ser un sistema que realment va beneficiar els sectors desfavorits dels àmbits rurals andalusos, per a molts ha estat considerat

un sistema que no ha estimulat un veritable desenvolupament econòmic, sinó que ha afavorit un sector rural dependent de la subvenció.

Així mateix, políticament, el PER també va considerar un element que servia per a engruixir el vot socialista a les zones rurals.

Sigui com sigui, el latifundisme continua coexistint en l'economia andalusa, però la desigualtat social s'atenua amb la instauració del PER, convertit, des de mitjan 2005, en PFOEA (pla de foment de l'ocupació agrària), un nou pla que pretenia corregir, en part, els abusos del PER. Aquest nou pla preveia per al 2006 una inversió a Andalusia de 180 milions d'euros.

Més enllà del PER. Però a Andalusia les inversions no únicament han arribat al sector agrari. En les infraestructures també ha estat generós, l'estat de les autonomies. Només cal recordar la inversió faraònica que va caldre per al primer tren de gran velocitat de l'estat espanyol, la línia Madrid-Sevilla. Tota una declaració de principis de com s'havia de desenvolupar l'estat de les autonomies.

L'abril del 1992 es posava en funcionament aquesta primera línia de l'AVE (Alta Velocitat Espanyola), tot aprofitant l'esdeveniment de l'Exposició Universal de Sevilla d'aquell mateix any. Un esdeveniment en el qual no es van escatimar recursos públics. Fins i tot, les inversions van preveure i executar una estació de TGV construïda per ús exclusiu durant l'exposició, que després va quedar en desús.

Aquell mateix any, Barcelona celebrava uns Jocs Olímpics. No cal recordar quan ha arribat el TGV a Barcelona, com està la connexió amb la frontera, ni la situació de la gran velocitat ferroviària a València.

Però d'obres d'infraestructura a Andalusia, n'hi ha hagudes moltes: autovies lliures de peatge, ampliació de la xarxa ferroviària... Fins i tot a Granada, una ciutat que no arriba a 300.000 habitants, ja s'ha començat a construir una xarxa de metro.

Les claus del creixement andalús. És indiscutible que la fórmula de *café per a tothom* ha estat positiva a

Conreu andalus. El sector primari té un pes en el PIB d'aquest territori força més alt que a la majoria d'economies occidentals.

Andalusia d'una manera inversament proporcional al profit obtingut a les tres autonomies dels Països Catalans.

Si aquests darrers temps les economies catalana, valenciana i balear han anat notant cada vegada més l'ofec pel dèficit fiscal, Andalusia ha pogut desenvolupar infraestructures a cor què vols cor què desitges, gràcies a les inversions públiques provinents d'unes balances fiscals positives amb l'estat.

Segons l'estudi presentat per la Fundació Irla sobre el càlcul de les balances fiscals de l'estat espanyol entre el 1995 i 2005, el balanç positiu per a Andalusia no ha parat de créixer. Al mateix ritme, pràcticament que el balanç negatiu creixia per als Països Catalans. Així doncs, segons el càlcul d'aquest estudi, l'any 1995 Andalusia va obtenir un superàvit de 5.192 milions d'euros en els seus comptes amb l'estat. La xifra ha anat augmentant fins als 13.997 milions d'euros del 2005. Justament al contrari del que ha passat a Catalunya, el País Valencià i les Illes. Aquests tres territoris, el 1995 obtenien una dèficit fiscal de -5.979, -734 i -1.940 milions d'euros, respectivament. I el 2005 arribaven a -18.595, -2.168 i -3.887 milions d'euros.

Dit d'una altra manera, l'any 1995 cada ciutadà andalus (resident a Andalusia) rebia 724 euros més que la mitjana dels ciutadans de l'estat espanyol. I el 2005, 1.763 euros més. A Catalunya, cada ciutadà pagava 977 euros de més, el 1995. Els valencians, 184 i els illencs, 2.556. I el 2005, aquesta diferència era de 2.622 euros per cap català, 454 per cap valencià, i 3.893 per cap illenc (que són els qui s'emporten el rècord).

Aquesta *solidaritat* interterritorial, en forma de desequilibri fiscal positiu, ha esdevingut el factor principal del creixement de l'economia andalus. Una economia que els darrers anys ha pogut presentar les taxes de creixement més altes de l'estat espanyol després de la comunitat de Madrid, la veritable gran beneficiada del repartiment autonòmic.

Amb aquestes dades no és gens estrany que el 2005, un informe de

Funcas (la fundació de caixes d'estalvis) presentés Andalusia com la segona comunitat autònoma en creixement econòmic, amb un increment real del PIB de 3,72%. Només darrere de Madrid (amb un 4,11%). L'informe destacava que l'economia andalus superava fins i tot el creixement de Madrid, si el càlcul del PIB era només referit als sectors no agraris, on obtenia un percentatge d'increment del 4,27%, per sobre del 4,13% madrileny.

Els punts febles de la fórmula andalus. Val a dir que la *solidaritat* interterritorial no ha estat l'única injecció per a l'economia andalus. També els recursos provinents dels fons estructurals europeus hi han estat bàsics. De tota manera, per a aquests recursos, a diferència dels de la *solidaritat* interterritorial –que ara com ara no tenen límit– hi ha la data de caducitat al 2012, quan l'estat espanyol deixarà de percebre'ls.

Però, malgrat aquestes injeccions de diners a les arques andaluses i les xifres de percentatge de creixement del PIB, suara exposades, el mateix informe de Funcas del 2005 advertia que Andalusia continua essent la comunitat autònoma menys rica de l'estat espanyol, pel que fa als paràmetres de convergència amb els nivells de la Unió Europea. Així, tot i la generosa *solidaritat* rebuda des de l'estat espanyol, i des de les instàncies europees, la renda bruta per habitant d'Andalusia, en poder de compra, representa el 73,57% de la mitjana europea, contra el 95,30% de la mitjana estatal.

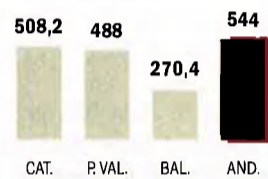
La productivitat andalus tampoc no surt gaire ben parada d'aquest informe de Funcas. El desequilibri fiscal favorable acumulat durant anys i els fons europeus tampoc no han servit per a millorar la productivitat. El 2005, segons aquest estudi, la productivitat andalus va caure d'1,15%. I les balances comercials tampoc no han millorat gaire. L'estudi advertia d'un

Tot i les injeccions de diners, Andalusia continua essent la comunitat autònoma menys rica de l'estat espanyol, segons els paràmetres de la UE

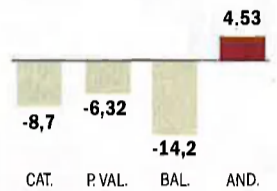
Els efectes de la 'solidaritat'

CAT.: CATALUNYA P.VAL.: PAÍS VALÈNCIA BAL.: ILLES BALEARS AND.: ANDALUSIA

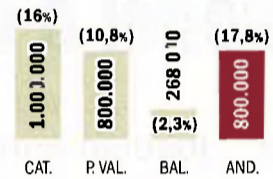
INVERSIÓ ESTATAL PER HABITANT
En euros (any 2008)

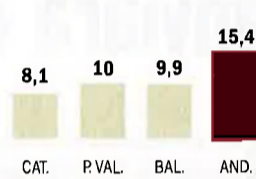
BALANÇA FISCAL
Saldo sobre el PIB territorial, en % (any 2005)

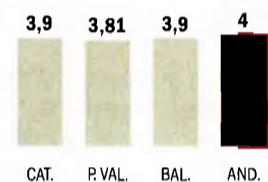
INCREMENT DE POBLACIÓ ENTRE EL 1999 I EL 2007
Entre parèntesis, percentatge de població sobre el total estatal el 2007

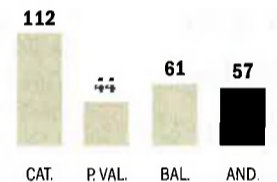
% DE FUNCIONARIS RESPECTE A LA POBLACIÓ OCUPADA
(Any 2007)

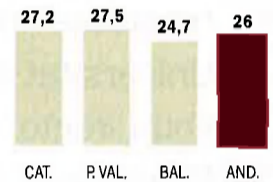
METGES PER CADA 1.000 HABITANTS
(Any 2007)

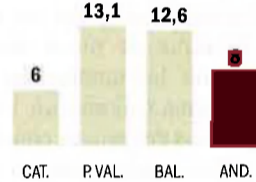
LLISTA D'ESPERA PER A OPERACIONS
Dies de mitjana (any 2007)

ALUMNES PER AULA
A primària i secundària (any 2006)

ALUMNES PER ORDINADOR
A les aules de primària i secundària públiques (any 2006)

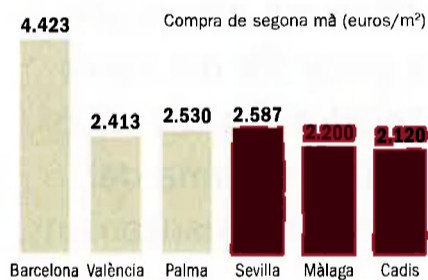

saldo exterior negatiu de -22.354 milions d'euros el 2005. De manera que l'economia andalusa és la que té una balança comercial més desequilibrada de totes les comunitats autònomes.

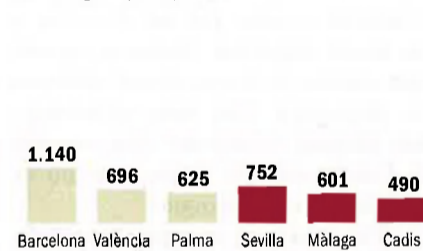
Caldria analitzar, per tant, l'eficiència de la *solidaritat* rebuda. Alguns experts consideren que el creixement econòmic andalús no ha estat suficient, i que els diners rebuts tant de l'estat, provinents de la *solidaritat* interterritorial, com dels fons europeus, no han servit per a establir unes bases econòmiques estructurals prou sòlides, homologables a una economia moderna. De fet, el pes del sector primari continua essent molt important en l'economia andalusa, comparat amb el que té a les economies occidentals. A més a més, part del creixement del sector industrial d'aquesta economia s'ha produït al voltant del sector agroalimentari o del sector de la construcció, ara en plena crisi.

Per tant, no és estrany que des de l'administració andalusa no es vulgui sentir ni parlar de reduir la *solidaritat* interterritorial. Només cal recordar el paper del president de la Junta d'Andalusia i president del PSOE, Manuel Chaves, ferm opositor al model de

PREU DE L'HABITATGE

Pis de lloguer (euros/80m²)

Dades: Gemma Aguilera
Fonts: INE, Idescat, IVE, idealista.com

finançament que proposa Catalunya, amb l'aprovació del nou Estatut. En més d'una ocasió, el mandatari andalús ha deixat clar que no consentiria que "les singularitats i fets diferencials" entre les comunitats autònomes s'utilitzessin de pretext per a aconseguir "privilegis". També el 2005, després d'una de les propostes de finançament fetes a Catalunya durant el debat estatutari, Chaves advertia que a Andalusia es partia d'un principi bàsic que ja es va instaurar fa 25 anys i del qual reivindica la vigència: "No hi pot haver privilegis d'uns territoris sobre uns altres, i això també val per al sistema de finançament." Que els negociadors catalans en preguin nota.

El preàmbul del nou estatut andalús diu: "Els darrers 25 anys, Andalusia ha viscut el procés de canvi més intens de la nostra història i s'ha acostat a l'ideal d'Andalusia lliure i solidària pel qual lluità incansablement Blas Infante, a qui el Parlament d'Andalusia [...], en un acte de justícia històrica, reconeix com a Pare de la Pàtria Andalusia."

En resum, així és com l'estat, amb sobredosi de cafè, ha acabat enterrant el patriotisme andalús i ha trobat, alhora, qui representa el límit *assumible* de les reivindicacions d'autogovern dins l'Espanya de les autonomies.

Enric Rimbau